

July 23, 1963

**Analysis by the Czechoslovak Foreign Ministry of
Chinese-Albanian and Chinese-Yugoslav Relations**

Citation:

"Analysis by the Czechoslovak Foreign Ministry of Chinese-Albanian and Chinese-Yugoslav Relations", July 23, 1963, Wilson Center Digital Archive, Archive of the Ministry of Foreign Affairs (AMZV), Prague. Included in the document reader for the international conference "China and the Warsaw Pact in the 1970-1980s" held by CWHIP and the Parallel History Project March 2004 in Beijing.

<https://wilson-center-digital-archive.dvincitest.com/document/114700>

Summary:

This document reviews relations between China and Albania during the 1960s, focusing on political and economic cooperation between the two allies. The author also discusses the relationship between China and Yugoslavia in the 1950s and 1960s. The document shows that Sino-Yugoslav relations have deteriorated due to Chinese criticism of the Albanian brand of Socialism.

Credits:

This document was made possible with support from Leon Levy Foundation

Original Language:

Czech

Contents:

Original Scan

Kčj: 0358/63

Vývoj albánsko-čínské "spolupráce".Kopie
z archivu MZV ČR

Až do roku 1959 mezi ČLR a Albánií neexistovaly širší styky ať už v politické, hospodářské nebo kulturní oblasti. Rok 1959 je začátkem rozvoje intenzivních styků a spolupráce.

Začátek této širší spolupráce, v této době především ekonomické, je v lednu 1959, kdy byly podepsány čínsko-albánská dlouhodobá obchodní dohoda na léta 1961-65 a poskytnutí půjčky ČLR Albánii, jakož i vedené rozhovory o otázkách další ekonomické spolupráce mezi oběma zeměmi. Podle této dlouhodobé obchodní dohody se Čína zavazovala dodávat Albánii důležité zboží, jako rostlinné oleje, rýži, papír, kaučuk, válcovanou ocel, atd. Albánie se zavázala dodávat do Číny surovou naftu, benzín, chromovou rudu, atd. Poskytnutý úvěr na léta 1961-65 činil 55 mil. Rbl. (starých).

U příležitosti 10. výročí založení ČLR navštívila Čínu albánská stranická a vládní delegace v čele s předsedou Rady ministrů ALR Mehmetem Šehu. Podle informací přátel za této návštěvy měl Šehu rozhovory s vedoucími čínskými činiteli a již v této době názory obou stran na celou řadu vážných otázek byly shodné. To se projevilo též na zasedání SOFu v Pekingu v červnu 1960 kde albánská delegace nevystoupila proti krokům, které podnikla čínská strana, aby využila tohoto zasedání pro své cíle, především proti politice SSSR. V tutéž dobu (červen 1960) navštívil ČLR předseda presidia Nejvyššího lidového shromáždění ALR Leši, kterého doprovázela členka politbyra a tajemnice ÚV ASP, L. Belišová a jiní vedoucí činitelé. Tato delegace byla přijata Mao Ce-tungem, Liu Šao-čchi a jinými čínskými představiteli. Za pobytu Lešiho se snažila čínská delegace získat Albánii pro svoji sektářskou protisovětskou politiku. V těchto rozhovorech vedoucí čínští činitelé zcela otevřeně hovořili proti politice KSSS a jiných bratrských stran. Belišová protestovala proti takovému jednání a jak známo, po návratu do Albánie byla vyloučena ze strany a pronásledována pro své názory.

Další vývoj ukázal, že čínští soudruzi při získávání Albánie na svoji stranu měli plný úspěch.

Dalším důležitým mezníkem v čínsko-albánských vztazích je rok 1960. Na zasedání představitelů bratrských stran v Bukurěšti (červenec 1960) Albánci podporovali vystoupení čínské delegace. Od tohoto momentu začíná období postupného, velmi rychlého sblížení v názorech na všechny nejdůležitější otázky mezi vedením ASP a KS Číny. V tomto období čínský tisk zdůrazňuje pevný postoj ASP v boji proti jugoslávskému revizionismu a za čistotu marxismu-leninismu. Začíná všestranná podpora Albánie ze strany ČLR, v první řadě v politické oblasti. Je zdůrazňována významná úloha Albánie v socialistickém táboře. Tak již při výše zmíněné návštěvě Hadži Leši v ČLR Liu Šao-čchi řekl v projevu že "hrdiný albánský lid vždycky neochvějně stál a stojí na přední jihozápadní hlídce našeho tábora. Vždycky pohrdal a pohrdá amer. imperialismem a jeho lokaji a zároveň proti nim vede úporný a nesmiřitelný boj. Zvláště je třeba poznamenat, že ASP a albánský lid vysoko zvedající prapor marxismu-leninismu, neustále zasazuje rány provokacím a podvratné činnosti soudobých jugoslávských revizionistů a s konečnou platností odhalil zločinnou masku Titovy kliky jako agenta imperialismu ... Čínský lid vyjadřuje své upřímné nadšení nad neohroženým hrdinstvím a vysoké revoluční zásadovostí bratrského albánského lidu".

Rychlý rozvoj všestranné "spolupráce" mezi oběma zeměmi nám dokumentuje nejlépe výměna různých delegací. Tak např. za období od června 1960 do konce roku 1961 navštívilo ČLR celkem 16 alb. delegací, mimo jiné vedené nejvyššími stranickými a vládními činiteli jako např. Kapo. Leši, Koleka, Kelezi (3x), Muftiu, atd. Za stejné období navštívilo Albánii 11 čínských delegací, které mimo jiné vedli Li Sien-nien, Tiang Nan-sien, atd.

Na moskevském zasedání představitelů bratrských stran se už plně projevila naprostá jednota názorů ASP s KS Číny. V průběhu tohoto zasedání získali Číňané Albánce pro všechny svoje zásadní chybné názory. Od této doby se datuje nejtěsnější "spolupráce" mezi oběma stranami a zeměmi ve všech oblastech, čínský tisk se rozplývá nad "nerozborným přátelstvím" mezi lidem obou zemí, Číňané všude dávají najevo své sympatie a morální podporu protisovětské, rozbíječské politice ASP. Typickým projevem v této době je účast Mao Ce-tunga na albánské státní recepci 29.11.1960.

Jak těsné jsou již v této době vzájemné vztahy ukazuje pozdravný telegram čínských státníků albánským představitelům u příležitosti státního svátku 29.11.60, kde se mimo jiné říká, že " ... ASP vysoko třímající revoluční prapor marxismu-leninismu vede rozhodný boj s hlavním nebezpečím soudobého mezinárodního komunistického hnutí - se soudobým revizionismem - a přispěla znamenitým přínosem k ochraně čistoty marxismu-leninismu, k semknutosti soc. tábora v čele se Sovětským svazem a mezinárodního komunistického hnutí. ASP svou nezměrnou oddaností marxismu-leninismu si získala vážnost u komunistů všech zemí. KS Číny je hrda na to, že má tak neochvějného spolubojovníka jako je ASP.

Ve společném boji proti imperialismu, soudobému revizionismu a za vybudování socialismu, utvořilo se mezi národy Číny a Albánie bojové bratrské přátelství. Národy obou našich zemí vždy těsně semknuty mezi sebou spolupracují a podporují druh druhá ..."

Při projevu Čou En-laje na albánské státní recepci téhož roku se opakují podobná slova chvály na ASP. V tomto projevu se objevují v plné šíři různé formulace, které jsou pak typické i v průběhu dalších let jako např. že "Albánie se nachází v obklíčení kapit. zemí", dále že Albánie a albánský lid "přinesli významný vklad k záchraně všeobecného míru a pokroku lidstva", "ASP je slavnou bojovou marxisticko-leninskou stranou, zakalenou v ohni revolučního boje, krví spojenou s lidovými masami a je mohutnou silou v mezinárodním komunistickém hnutí", atd., atd.

Začátek roku 1961 znamená další rozšíření hospodářské a finanční pomoci Albánii, kdy po známých událostech nastupuje Čína i v jiné oblasti místo SSSR jako první partner Albánie. 2. února 1960 je v Pekingu podepsána dohoda o obchodu a plavbě, Protokol o dodávce kompletního zařízení, vysílání techniků a praktikantů na pomoc Albánii. Na základě těchto dokumentů Čína se zavázala poskytnout pomoc Albánii při výstavbě 25 významných průmyslových objektů. V týž den je podepsána dohoda o dalším poskytnutí úvěru Albánii ve výši 500 mil. Rbl. (starých).

Téhož roku čínský tisk zdůrazňuje, že Albánie, zastávající správnou politiku, ve vztahu k SSSR jedná přátelsky a dělá kroky pro jeho upevnění. Toto mělo být odpovědí na to, že SSSR a jiné bratrské země zcela právně obviňovaly ASP z protisovětské politiky. V čínském tisku byla široká publicita Měsíce albánsko-sovětského přátelství, premiéry sov. filmů, výstavy, atp.

Datum: 22.5.2001

Provedl:*MT*.....Kopie
z archivu MZV ČR

V průběhu XXII. sjezdu KSSS (říjen 1961) jak známo vystoupil vedoucí delegace KS Číny s. Čou En-laj ve svém projevu s nesouhlasem postupu KSSS, že na tomto sjezdu je veřejně kritizována ASP. Konec roku 1961 a začátek roku 1962 je ve znamení taktiky čínských soudruhů, kdy se snaží vystupovat v roli "soudce", "nezúčastněné strany" mezi KSSS a ASP. Toto má potvrdit i publikování materiálů obou stran, což mělo budít dojem objektivity. Ve skutečnosti však čínští soudruzi plně podporovali tyto protisovětské pomluvy a útoky albánského vedení a ukázal se jako oprávněný závěr, že prostřednictvím projevů a článků albánské strany říkali čínští soudruzi svoje názory a podíleli se na protisovětské politice albánského vedení. Zde mám na mysli projevy vedoucích činitelů KSSS a ASP, jakož i články stranických listů obou zemí, které byly v tomto období opublikovány v Žen-min ž'pao ve dnech 26.10., 6.11., 16. a 17.11., 30.11. a 1. a 15.12. roku 1961. Publikování těchto materiálů nebylo objektivní. Čínská strana se snažila vzbudit zdání, že ASP má pro svůj postoj podporu i jiných bratrských stran. Za zmínku ještě stojí poznamenat, že sovětský titulář v Pekingu nemohl vystoupit u příležitosti státního svátku s projevem v čínském rozhlase a televizi, zatím co to bylo umožněno u podobné příležitosti albánskému tituláři, který vystoupil s kritikou KSSS.

Pro druhou polovinu roku 1962 a první polovinu roku 1963 je charakteristické, že čínští soudruzi již zcela otevřeně dávají najevo nesouhlas s politikou KSSS, otevřeně provádějí protisovětskou rozbíječskou činnost v mezinárodním komunistickém hnutí. Již se nestaví do pózy "nezúčastněné strany" mezi KSSS a ASP a spolu s Albánií jsou ruku v ruce svou vlastní chybnou linií, sledující rozbíječské záměry.

Jestliže čínští soudruzi dříve využívali Albánie jako "hlásné trouby" pro své chybné názory, v tomto období již zcela veřejně dávají najevo svůj rozbíječský postoj k bratrským stranám a zemím.

Stručně shrnuto:

Albánie je "nejlepším a nejoddanějším přítelem a bratrem ČLR". Obě strany spojují rozbíječské názory a cíle proti ZSP a celému mezinárodnímu komunistickému hnutí. Tyto shodné politické názory

Odtajněno dle č.j. 267.261/2001 - OZÚ

Datum: 22.5.2001

Provedl:*V.T.*.....

- 5 -

Kopie
z archivu MZV ČR

mají svůj konkrétní výraz ve velmi těsné spolupráci jak v politické tak i mezistátní oblasti. Mimo celé řady shodných názorů na takové otázky jako je válka a mír, odzbrojení, apod. významné místo zaujímá otázka kultu osobnosti, jehož praktické projevy se i nadále konzervují v obou zemích.

Tato těsná spolupráce mezi ČLR a Albánií nadále pokračuje, i když Albánie už nehraje dnes tak prvořadou roli v útocích proti KSSS a bratrským zemím, jelikož dnes už čínští soudruzi se se svými záměry a cíli nemusejí skrývat.

Nadále trvá těsná spolupráce mezi KS Číny a ASP a také po státní linii. Tak jen za dobu od října 1962 do června 1963 navštívilo Čínu 11 různých albánských delegací a Albánii 6 čínských delegací. Albánie zaujímá tak ve vztazích s ČLR výlučné postavení ze zemí soc. tábora. Všechny delegace (i méně významné) dokonce i jednotlivci jsou přijímáni nejvyššími čínskými představiteli včetně Mao Ce-tunga, mají možnost neomezeně cestovat po Číně, atp. Rozšiřuje se spolupráce v hospodářské, kulturní a jiné oblasti. Protokoly o výměně zboží a plány kulturních styků jsou podepisovány zpravidla mezi ČLR a Albánií jako první, jsou uzavírány další smlouvy a dohody, jako např. o ochraně zemědělských plodin před škůdci, atd.

Odtajněno dle č.j. 267.261/2001 - OZÚ

Datum: 22.5.2001

Provedl: *HT*

Tajně

1963

Kopie
z archivu MZV č. 3*K č. 0350/63*Vztahy ČLR k Jugoslávii

ČLR navázala diplomatické styky s Jugoslávií v lednu 1955. Celkový vývoj vztahů ČLR s Jugoslávií můžeme zhruba rozdělit na dvě období. První období od navázání diplomatických styků do zveřejnění programu Svazu komunistů Jugoslávie, přijatého na jeho 7. sjezdu a druhé období až do současných dnů.

Po navázání diplomatických styků dochází k postupnému rozšiřování hospodářských a kulturních styků mezi oběma zeměmi. Čínští soudruzi sice vystupovali s kritikou v teoretické oblasti jugoslávských soudruhů, avšak bylo to v souladu s celkovou linií vztahů ostatních soc. zemí k Jugoslávii. K této kritice se vztahují některé pasáže známých článků ÚV KS Číny, které byly publikovány a to "O historických zkušenostech diktatury proletariátu" a "Ještě jednou o historických zkušenostech diktatury proletariátu". V této době dochází k vzájemným výměnám různých delegací. Tak např. již v roce 1956 navštívila ČLR vojenská mise Jugoslávie, vedená gen.-pluk. Kostou Nadžem, která byla přijata Mao Ce-tungem, delegace jugoslávských žurnalistů v čele s ředitelem agentury Tanjug, delegace jugoslávské mládeže, vedenou předsedou ÚV Lidového svazu mládeže Jugoslávie a členem ÚV SKJ, dále juniorské fotbalové mužstvo Jugoslávie, do Bělehradu odjela delegace v čele s nám. ministra spojů ČLR Wang Dz'-kanem, atd. Celková linie ČLR v tomto období je rozvíjet přátelské styky po státní linii. Čou En-laj na 3. zasedání VSLZ v červenci 1956 takto hodnotil úsilí SSSR o dorozumění s Jugoslávií a význam spolupráce s ní: "Pro ještě větší zabezpečení věci míru zesilují naše soc. země vzájemnou semknutost a spolupráci. Zde je třeba především uvést navázání a zesílení přátelských styků mezi SSSR a Jugoslávií, uskutečněných na základě vzájemných návštěv a rozhovorů vedoucích činitelů obou zemí. To má mimořádně velký význam nejen pouze pro věc socialismu, ale také pro věc všeobecného míru". Podobně hodnotil vzájemné vztahy Čchen Jün, tehdejší úřadující předseda Státní rady ČLR v úvodníku Žen-min ž'pao v listopadu r. 1956.

Rok 1957 zaujímá nejvýznamnější místo v rozvoji vzájemných styků mezi oběma zeměmi, kdy bylo dosaženo v celkových stycích vrcholu.

V tomto roce navštívila Jugoslávii delegace VSLZ ČLR a LV hlavního města Pekingu, kterou vedl Pcheng Čen (delegaci přijal Tito), dále ČLR na oplátku navštívila delegace Svazové lidové skupštiny Jugoslávie, kterou vedl předseda skupštiny Petar Stambolič a kterou přijal Mao Ce-tung. V témže roce dochází k další návštěvě významného jugoslávského činitele v ČLR, místopředsedy výkonné rady FLRJ, Svetozara Vukmanoviče - Tempa.

V této době čínští soudruzi se pokoušeli o těsné sblížení s Jugoslávii, čemuž nasvědčuje neustále rostoucí styk a spolupráce s ní. Podle informací bývalého jugosl. rady v Pekingu Šokorace v době nejlepších styků mezi ČLR a Jugoslávii dosáhl celkový obrat výměny zboží mezi oběma zeměmi výše 10.mil. US \$.

Ještě po poradě představitelů komunistických a dělnických stran v listopadu 1957 v Moskvě se čínští soudruzi zdržovali širší kritiky vůči Jugoslávii. Avšak zveřejnění programu Svazu komunistů Jugoslávie po 7. sjezdu v roce 1958 znamená nový mezník ve vývoji vztahů mezi oběma zeměmi. Končí první období, kdy z čínské strany se říkalo, že "národy Číny a Jugoslávie jsou bratři", a že "obě naše země jsou socialistickými zeměmi" (Čchen Jün - z uvítací řeči na recepci na počest Vukmanoviče-Tempa), neboť program SKJ jasně ukázal, že se ČLR nepodařilo získat FLRJ pro svoji politiku.

Nastávající období počínaje rokem 1958 až do dneška je charakterizováno stále se stupňujícím zotřováním vztahů mezi oběma zeměmi ze strany ČLR a nevybíravých útoků a obviňování. Nový program SKJ je záminkou nejen ke kritice některých chybných teoretických závěrů, ale přímo k omezování styků po státní linii, k vzájemnému odvolání velvyslanců a snížení pracovníků ZÚ na minimum. Kritika čínských soudruhů programu SKJ přesahuje rámec kritiky otázek uvedených v programu a jedná se už o zřejmé zasahování do vnitřních věcí Jugoslávie. Období od roku 1959 do dnešních dnů možno vcelku charakterizovat jako neustálou vlnu protijugoslávské kampaně, která někdy zesiluje na intenzitě a jindy opět oslabuje. Ještě před přímými útoky čínských soudruhů proti politice KSSS byly tyto útoky vedeny přes t.zv. "kritiku jugoslávského soudobého revizionismu".

Hlavním obsahem útoků je obviňování Jugoslávie, že Jugoslávie hraje v socialistickém táboře úlohu "trojského koně", "agenta amerického imperialismu", atd. Dále je Jugoslávie obviňována

Datum: 22.5.2001

Provedl:

a to už v roce 1959, že ústupky imperialistům a vnitřním kapitalistickým elementům se převrátila v kapitalistickou zemi. Toto tvrzení se objevuje v různých obměnách až do našich dnů. Důležité místo v argumentaci čínských soudruhů zaujímá Deklarace komunistických a dělnických stran, podepsaná v Moskvě roku 1960, která z teoretických pozic kritizuje některé chybné názory jugoslávských soudruhů. Jak známo, kritika těchto chybných názorů jugoslávských soudruhů vůbec není v protikladu s rozvíjením styků po státní linii s Jugoslávií a ke vzájemnému sblížení soc. zemí s ní. Zatím co SSSR a jiné socialistické země hodnotí vývoj v SFRJ dialekticky a souběžně s některými kladnými jevy probíhajícími v Jugoslávii usilují o sblížení, čínští soudruzí zdá se zcela záměrně tyto kladné jevy nevidí a především v poslední době používají stále zостřenějšího kursu k Jugoslávii i po státní linii.

Čínští soudruzí zcela veřejně obviňují KSSS a bratrské strany že ustoupily v otázce Jugoslávie od Moskevských dokumentů a tyto neplní. Přibližně v době v roce 1961 a počátkem roku 1962 čínští soudruzí kritikou t. zv. "jugoslávských revizionistů" nepřímě útočí na důležité závěry přijaté na XX. a XXII. sjezdu KSSS a protisovětské politice především v oblasti mírového soužití, národně-osvobozenického hnutí apod.

Počínaje druhým pololetím roku 1962 prakticky až do dnešních dnů je vedena v ČLR zvláště silná protijugoslávská kampaň, kdy se útočí na politiku Jugoslávie nejhrubším obviněním a kdy čínští soudruzí a tisk nenacházejí v Jugoslávii nic kladného. Ve známé brožurě, propagované čínskými soudruhy "Zrcadlo revizionistů", se mimo jiné tvrdí, že SKJ je rozložen a že Jugoslávie je kapitalistickou zemí. Na nedávném plénu ÚV SKJ prohlásil člen ÚV SKJ Vidič, že jen za 5 měsíců letošního roku bylo v čínském tisku (včetně brožur, apod.) uveřejněno kolem 400 statí a článků pomlouvajících a útočících na Jugoslávii. Zdá se, že čínští soudruzí chtějí touto protijugoslávskou kampaní dokázat (nehledě na fakta), že Jugoslávie je kapitalistickou zemí, SKJ hraje roli renegáta marxismu-leninismu, že vedení SKJ zradilo dělnickou třídu a je hlavním představitelem revizionismu v mezinárodním dělnickém hnutí. Nadále zůstává jedním z hlavních obvinění, že Titova klika je zvláštním oddílem ve službách amerického imperialismu. V poslední době se čínští soudruzí snaží zavléci do proti-

Odtajněno dle č.j. 267.261/2001 - 031

Datum: 22.5.2001

Provedl: *MT*Kopie
z archivu MZV ČR

- 4 -

jugoslávské kampaně i jiné bratrské strany, což se projevilo např. za návštěvy Liu Šao-čchi ve Vietnamu, Coj Jon Gena v Číně. Podobně je snaha získat i jiné komunistické strany, především asijské, jako KS Japonska, Indonésie, apod. Zřejmého úspěchu dosáhli čínští soudruzi v tomto směru při návštěvě gen. taj. Ův KS Nového Zélandu Wilcoxe.

Stručné shrnutí

- 1) Hlavním argumentem v útoku proti KSSS i některým jiným bratrským stranám je že jdou cestou revizionismu, cestou zrady dělnické třídy. Není to prý nic nového, je to jen starý revizionismus (Bernstein, Kautský) v jiném rouše. Veškeré kladné kroky KSSS vůči Jugoslávii jsou provázeny zesílenou vlnou útoků proti KSSS. (Návštěva s. Brežněva v Jugoslávii, apod.) Ještě před přímými útoky čínských soudruhů proti politice KSSS byly tyto útoky proti KSSS vedeny přes t. zv. "kritiku jugosl. soudobého revizionismu". V poslední době čínští soudruzi se snaží vytvořit zdání, nebo argumenty, jako by KSSS a jiné bratrské strany chtěly využít Tita k útokům proti KS Číny.
- 2) Nynější protijugoslávská kampaň má zdůvodnit jejich zásadně chybný směr politické linie, t. j. politiky vedoucí k rozkolu. Čínští soudruzi nevidí kladné rysy v Jugoslávii a tvrdí, že s ní není možný žádný kompromis.
- 3) Číňané chtějí vyloučit vliv Jugoslávie na t. zv. nezúčastněné země. Když v roce 1958 navštívil Tito některé tyto země, Indonésie, SAR, apod. Číňané obviňovali Jugoslávii, že podrývá revoluční hnutí v těchto zemích. Vedení KS Číny je vedeno snahou zabezpečit si vedoucí postavení v těchto zemích.
- 4) Diplomatické styky jsou od roku 1958 na úrovni Chargé d'affaires a. i. Mezi zeměmi nejsou vedena žádná jednání. Z jugoslávské strany se předpokládá, že v letošním roce nedojde k žádným obchodním jednáním. Kulturní styky nejsou žádné.

Podle informací jugoslávských diplomatů v Pekingu bude-li v ČLR nadále rozvíjena protijugoslávská kampaň, přistoupí Jugoslávie k určitému kroku. Jugoslávci chtějí v takovém případě snížit úroveň zastoupení z nynějšího rady na tajemníka i v případě, že nový rada který má nastoupit by zde byl jen krátkou dobu.

Odtajněno dle č.j. 267.261/2001 - OZÚ - 5 -
Datum: 22.5.2001
Provedl: *HT*

Kopie
z archivu MZV ČR

- v současné době využívá zájem britských obchodních kruhů o obchod s ČLR k omezení hospodářské spolupráce se ZST a k nátlaku na socialistické země s cílem prosazení svých nesprávných názorů.